

rationes, cur dignus sit ut ab omnibus laudetur, quia suavis, quia misericors, quia verax; quæ tria ita connexa sunt, ut unum nascatur ab alio. « Suavis est Deus, » et quia suavis, facile miseretur; quia miseretur, promittit liberationem; quia verax, implet promissa. « Laudate, inquit, nomen ejus, » id est, laudate Deum; nomen enim pro re nominata poni solet in Scripturis. « Laudate » autem, « quoniam suavis est Dominus. » Mira proprietas omnipotentis ac tremende majestatis, quæ lucem habitat inaccessibilem, et quæ terribilis est super omnes deos, et aucter spiritum principum, et de quo Apostolus dicit *Hebr.* cap. x: « Horrendum est incidere in manus Dei viventis; » et tamen verissime dictum est: « Quoniam suavis est Dominus, » quod non semel in Psalmis aliisque divinis Scripturis reperitur. *Psalm.* xxxiv: « Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus. » *Psalm.* lxxxiii: « Quoniam tu, Domine, suavis, et mitis, et multa misericordiae. » *I Petr.* cap. ii: « Si tamen gustastis, quoniam dulcis est Dominus. » *I Cor.* cap. i: « Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis. »

DENS SUAVIS
VIS EST,
ET TERRI-
BILIS.

PSALMUS CI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 4. *Psalmus ipsi David.*

Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine:

Psallam, 2. et intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

3. Non proponebam ante oculos meos rem injustam: facientes prævaricationes odivi. Non adhesit mihi

4. Cor pravum: declinantem a me malignum non cognoscebam.

5. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequabar.

Superbo oculo, et insatiabili corde, cum hoc non edebam.

6. Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

7. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non dixerit in conspectu oculorum meorum.

8. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

Sed facile concordantur ista, quæ videntur contraria: Deus enim suavis est rectis corde ac timentibus eum; asper autem et terribilis distortis corde, et confitentibus eum. « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! » inquit David in *Psalm.* lxxii. Nam planum, asperum videtur distorto, quia conjungi non possunt. Sunt autem distorti sive pravi corde, qui nolunt conformari rectissime voluntati divine; quales sunt contemptores, et ideo dicitur in *Psalm.* cii: « Sicut miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se; et misericordia ejus ab æterno et usque in æternum super timentes eum; » quod etiam in cantico suo Virgo Deipara posuit dicens: « Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum. » Itaque si quis, incipiat cor suum dirigere, et conformare ad beneplacitum Dei, et nihil magis timere, quam ne Deum offendat, mox gustare incipiet quam dulcis sit Dominus: et implebitur erga eum quod sequitur: « In æternum misericordia ejus, et usque in generationem et generationem veritas ejus, » id est, veracitas et fidelitas ejus.

V. s. n. — *David Canticum [h. Psalmus].*

Misericordiam et iudicium cantabo: tibi, Domine, psallam.

Erudiar in via perfecta quando venies ad me.

Ambulabo in simplicitate cordis mei in medio domus meæ.

Non ponam coram oculis meis verbum Belial; facientem declinationes odivi, nec adhesit mihi.

Cor pravum recedet a me: malum nesciam.

Loquentem [*h. detrahentem*] in abscondito contra proximum suum [*h. sodalem suam*], hunc interficiam.

Superbum oculis et altum corde, cum hoc esse non poteram.

Oculi mei ad fideles terræ, ut habitent mecum; ambulans in via simpliciter, hic ministrabit mihi.

Non habitabit in medio domus meæ, faciens dolum, loquens mendacium, non placebit in conspectu oculorum meorum.

Mane perdam omnes impios terræ, ut interficiam de civitate Domini universos qui operantur iniquitatem.

Argumentum. — « Ita se administraturum David regnum proficitur, ut nemini faciat injuriam, et fovet bonos, eisque benefaciat, repellat vero a se et expellat impios. Carmen a Davide editum esse, statim atque regni duodecimum administrationem auspicius est, colligitur ex vers. 8, ubi exstirpaturum se ait ex urbe Jovæ, per quam Hierosolymitana urbs videtur intelligenda, sceleratos omnes. Illam vero urbem tum demum obtinuit David, postquam et omnes tribus ex communi sententia regnum detulissent, *II Sam.* v. » Rosenmullerus. Strophæ non computantur.

1. Carmen Davidis.

Benignitatem et justitiam canam;
tibi, Jovæ, grata et accepta fidibus canam.

2. Attendam *animum* ad viam integram (prop. *integri*):
utinam *id* veniat ad me!

incedam in integritate cordis mei in medio domus meæ.

3. Non ponam ante oculos meos (proponam mihi) rem turpem;
facere delinquentium odi;
hoc non adhaerebit mihi.

4. Cor perversum declinat a me oportet;
malum (hominem) nolo nosse.

5. Calumniantem in occulto proximum suum, eum perdam;
clatum oculis (superbum) et latum animo (fastuosum), eum non possum ferre.

6. Oculi mei in fidos terræ *sunt directi*, ut habitent mecum;
qui incedit in via integra, is ministrabit mihi.

7. Non habitabit in domo mea faciens dolum,
loquens mendacia non consistet coram oculis meis.

8. Quovis mane perdam omnes improbos terræ meæ,
ut exstirpem ex urbe Jovæ omnes maleficos.

NOTE.

Vers. 1. *Benignitatem et justitiam*, quam benignum et justum me præstare velim regem populo. Preponitur itaque hoc versu totius Psalmi argumentum, ut illud: *Etia mihi carmen erit*; et: *Arma virumque cano*. Plerique *benignitatem et justitiam* non vatis, sed *Dei* esse volunt. — Vers. 2. *Id veniat*, 3 fem. neutraliter accipienda. Alii, *quando venies*, o Jovæ, *ad me?* quando ope tua me juvabis in agendo recte? *Domus meæ*, regni mei, ait Maurer. Alii: in vita mea privata. Rosenmullerus, *domi*, q. d. publice privatique. — Vers. 3. Alii, *a faciendo declinationes* (delicta) *abhorreo*. — Vers. 5. Alexandrinus videtur legisse *iltho lo okel*, cum hoc non edebam. — Vers. 8. *Quovis mane*, assidue et magno studio; alii, *singulis matutinis*, i. e. sine mora. *Urbe* primaria, puta Hierosolyma.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS C.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Ipsi David Psalmus.

In hoc Psalmo David explicat exemplo suo qualis debeat esse bonus princeps, tum erga familiares et privatam suam domum, tum erga rempublicam. Equidem in textu hebraico omnia dicuntur per verba temporis futuri: ex quo intelligimus Prophetam regium non tam cantare laudes proprias, quam optare et petere a Deo gratiam bene imperandi, et proponere ac statueri sic vivere, ut pium regem decet. Sed quoniam Septuaginta Interpretes veterum fere omnia in tempus præteriti imperfecti, et eorum interpretationem secutus est latinus Interpres, non oportet negare, quin etiam Propheta regius mareet bona opera sua ad informandos successores, ac potissimum filium; neque

quomodo id superbia, vel arrogantie tribui debet, quando vera dicuntur coram Deo, et ad finem bonum: sic enim David in *Psalm. xvii*, multa cecinit de sua innocentia. Sic Job cap. *xix*, plurima de suis beneficiis predicavit. Sic Esther cap. *xiv*, sic Nehemias cap. *vi*, sic Ezechias *IV Reg. cap. xx*, sic alii. Porro Phariseus in Evangelio non reprehenditur, quod gratias egerit Deo de suis operibus bonis, sed quod superbe illa pactaverit, et proximum suum contempserit, *Luc. xviii*. Adde quod David ideo incipit Psalmum ab illis verbis: « Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine, » ut ostendat bonorum operum suorum causam efficientem fuisse, tum misericordiam Dei, cuius dona sunt opera nostra bona; tum iudicium Dei, cuius timore adductus justitiam coluit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. MISERICORDIAM ET IUDICIUM CANTATO TIBI, DOMINE.

Hæc est quasi præfatio totius Psalmi, qua significat Propheta se cum cantu celebraturum misericordiam et iudicium Domini, cuius rei multæ sunt causæ: prima, ut omnes intelligant benefacta Davidis, qua in Psalmo commemorantur, esse dona misericordie Dei, coronanda postea per justum iudicium Dei; secunda, ut principes admoneantur, Deo maxime placere misericordiam et iudicium, et ideo ipsi quoque misericordes sint, sed non iniusti; justus, sed non crudeliter; tertia, ut omnes homines sperent de misericordia Dei et timeant iudicium Dei: non ita sperent, ut presumant; non ita timeant, ut desperent. Posuit autem David primo loco misericordiam, deinde iudicium, quia hoc tempus presens misericordie est, futurum erit iudicium, et ideo nemo miretur, si hoc tempore « Deus solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos, » *Matth. cap. v*.

Vers. 2. 2. PSALMAM, ET INTELLIGAM IN VIA IMMACULATA, QUANDO VENIES AD ME.

Hic versiculus pars est præfationis, dicit enim Propheta se non solum voce cantaturum misericordiam et iudicium Dei: sed etiam per instrumentum, id est psalterium, celebraturum, et mente consideraturum et contemplaturum. « Psalmam, inquit, id est, psalterium manu pulsabo, ut voce mea et voce psalterii decantem misericordiam et iudicium; » et intelligam in via immaculata, id est, considerabo, attendam, cogitabo viam immaculatam et perfectam, que consistit in misericordia et iudicio: nam « omnes viæ Domini misericordia et veritas, » *Psalm. xviii*. Similis est locutio in *Psalm. xl*: « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, » id est, qui attente considerat miseriam pauperis, ut eam sublevet. Sic igitur hoc loco dicitur: « Intelligam in via immaculata, » id est, attente considerabo viam immaculatam, ut ambulem per eam. « Quando venies ad me, » id est, id autem faciam non viribus meis, sed auxilio gratiæ tuæ, « quando venies ad me, » ut me illumines, et doceas, et accendas, et moveas. Hanc ultimam particulam aliqui legunt cum interrogatione, *quando venies ad me?* Sic S. Hieronymus in *Commentario*, et Theodoretus, atque Euthymius; et textus hebraicus et græcus huic lectioni favent; et tunc vox est optantis,

ut sensus sit: « Intelligam in via immaculata, » o quando venies ad me, ut perfecte intelligam, et intelligens ambulem in via immaculata? Sed quamvis hæc lectio verum sensum contineat, non tamen est necessarium ita legere, neque rejiciendum est latina et vulgata lectio, siquidem vox hebraica כִּי־יָבִיחַ significat *quando*, et potest cum interrogatione et sine interrogatione legi; certe S. Hieronymus in sua versione ex hebraeo ita reddidit: *Erudiar in via perfecta, quando venies ad me.*

3. PERAMBULABAM IN INNOCENTIA CORDIS MEI, IN MEDIO DOMUS MEÆ.

Hic jam incipit explicare mores suos laudabiles, ut ceteri imitentur, tum successores, tum subditi. Ad hoc enim princeps in sublimi loco sedet, ut tanquam lucerna in candelabro posita omnibus luceat. Ac primum declarat qualis fuerit apud se et in oculis Dei; deinde qualis fuerit erga alios, et in oculis populi. Ait igitur: « Perambulabam in innocentia cordis mei, » id est, vitam ducebam, sive perambulabam viam hujus presentis vite, conservans imprimis cordis innocentiam; cogitabam bona, appetebam bona, delectabar in bonis, cavebam ne cor meum vitiosis cogitationibus, aut desideris inquinarem: sciebam enim a corde vitam mortemque procedere. Hinc filius ejus Salomon a patre institutus postea scripsit *Proverb. cap. iv*: Omni custodia serva cor tuum, quoniam ab ipso vita procedit. « Illud, in medio domus meæ, » significat, in penetralibus domus meæ, ubi non erat, qui me reprehendere posset. Multi enim in foro et plateis modeste et temperate se gerunt; sed in cubiculo, ac presertim in cubiculo cordis, per omnia scelera voluntantur: sed David etiam in penetralibus domus, etiam in cubiculo cordis innocentiam custodiebat.

4. NON PROPONEBAM ANTE OCULOS MEOS REM INJUSTAM; FACIENTES PRÆVARICATIONES ODIVI.

Dixit de innocentia cordis, nunc addit de innocentia oculorum et manuum. « Non proponebam ante oculos meos rem injustam, » id est, avertēbam oculos, tum mentis, tum corporis, ab omni injustitia, sive in iudicando subditos, sive in distribuendis honoribus et præmiis, sive in commutationibus et contractibus. Potest etiam latius hic locus explicari, ut sensus sit: Avertēbam oculos ab omni spectaculo vitioso, a ludis illicitis, a choreis impudicis, ab omni aspectu rerum, que mentem inquinare possunt. Codex hebraeus, pro *re*

injusta, habet, *verbum Belial*, ubi *verbum* pro *re* ponitur, et *Belial* significat *absque iugo*, quibus duabus vocibus significatur omne genus vitii. Dicuntur viri Belial homines indisciplinati, immorigerati, perversi. « Facientes prævaricationes odivi, » id est, non solum oculos averti a rebus illicitis, nec tantum prævaricationem legum operari noli; sed odio habui omnes prævaricationes facientes; ac per hoc ipsam prævaricationem maxime detestatus sum. In hebræo clarius dicitur, אֲוִי־שֵׁנַיִם, id est, « facere prævaricationem odivi, » id est, ego rem injustam nec videre, nec facere volui.

Vers. 5. 5. NON ADHÆSIT MIHI COR PRÆVUM, DECLINANTEM A ME MALIGNUM NON COGNOSCEBAM.

Docuit qualis esset apud se, docet nunc qualis esset apud alios; ac primum dicit talem se fuisse, ut perversi homines non auderent se illi adungere. Magna virtus hæc est, cum tanta est apud homines opinio de sanctitate aliorum, ut iniqui non audeant coram illo apparere: et tales omnino esse debent principes et prælati, qui sunt dati a Deo aliis in exemplum. « Non adhæsit mihi cor prævum, » id est, non adjunxit se mihi homo prævi cordis, sic interpretatur Theodoretus. Alii per cor prævum intelligunt affectum vitiosum: sed de cordis puritate et innocentia supra dictum est, neque verisimile est idem hoc loco repeti: et sequentia verba melius coherent cum expositione Theodoretus; neque est inusitatum, ut homo valde perversus dicatur *cor prævum*, et homo sceleratus dicatur *scelus*, et homo carnalis dicatur *caro*. « Declinantem a me malignum non cognoscebam, » id est, declinabant a me maligni etiam me ignorante; vel, si declinabat a me malignus, non curabam, nihilque faciebam, vel declinantem a me malignum non cognoscebam, id est, non approbavam, neque amabam, ac per hoc non laborabam, ut rediret ad amicitiam meam. S. Hieronymus aliter ex hebræo distinguit, et vertit, *cor prævum recedat a me, malum non cognovi*. Sed voces hebraice utramque distinctionem et versionem recipiunt, et sensus in eandem sententiam recidit; tractatores autem græci et latini editionem nostram communiter sequuntur.

Vers. 6. 6. DETRAHEM SECRETUM PROXIMO SUO: HUNG PERSEQUEBAR.

Alia virtus plane regia hic aperitur, in qua mirifice lucent misericordia et iudicium; quoniam enim reges potestatem habent puniendi iniquos: nulli non zelo justitiae, sed odio proximorum, deferunt ad reges, quasi noxios, eos, quos perdere volunt, et falsis querelis, vel potius calumniis eos gravant. David, rex sapiens et justus, ejusmodi delatores iniquos gravissime puniebat, et eo modo misericordiam exercebat in injuste delatos, et iudicium in delatores injustos. « Detrahem, inquit, secreto proximo suo, » id est, eum qui falsi

criminis accusabat proximum suum innocentem, et secreto apud me detrahebat de fama ejus; eum, inquam, non modo non audiebam, sed « graviter persequebar et puniebam. » In hebræo pro voce *persequebar*, est אֲרִיבָה, quam S. Hieronymus vertit, *interficiam*; proprie autem significat *excindam*, sive *excindēbam*, et potest exponi variis modis pro varietate criminis delatorum, ut sensus sit: Excindam ab amicitia, vel ab aula, vel a civitate, vel a provincia, vel denique a vita: non enim omnis injusta delatio meretur mortem. Itaque prudenter Septuaginta interpretes posterunt verbum generale *persequebar*, quod potest exponi, usque ad exilium, vel usque ad necem, vel ad penas mitiores pro gravitate, vel levitate criminis. Exstat etiam apud Ethnicos laus Imperatoris Trajani, quod delatoribus operam non daret: et contra, Maximini reprehensio, quod delatoribus nimium indulgeret.

7. SUPERBO OCULO, ET INSATIABILI CORDE, CUM HOC NON EDEBAM.

Non solos detractores, sed etiam superbos et cupidos David detestabatur; et merito. Nihil enim tristius accidere populis potest, quam si ministri regum superbi, aut avari sint; abutuntur enim ejusmodi ministri publica potestate ad expendas cupiditates proprias, non sine magno detrimento subditorum. Ait igitur: « Superbo oculo, et insatiabili corde, cum hoc non edebam, » id est, non convalescebam quasi domestico et familiari, homini superbo oculo, id est, homini, qui oculis vel supercilii elatis superbiam ostendit, neque convalescebam homini insatiabili corde, cuius cupiditas nullis opibus satiat. S. Hieronymus et Euthymius per insatiabilem corde, avarum intelligi volunt. Alii cum S. Augustino per *insatiabilem corde*, et *superbum oculo*, eundem significari docent, hominem videlicet elatum et tumidum. Vox hebraica utrumque sensum recipit: nam כֹּחַ לֵבָב proprie significat *latum corde*; dicitur autem *latum cor*, quod impleri non potest, sive id referatur ad divitias, sive ad honores. *Pro non edebam*, S. Hieronymus ex hebræo vertit, *non potero*. Sed Septuaginta interpretes vocem אוֹכַל deduxerunt a verbo אָכַל, quod significat *comedere*, et legitur *ocal*. Sanctus autem Hieronymus eandem vocem deduxit a כֹּחַ, quod significat *posse*. Quod autem solerent ministri principales comedere in eadem mensa cum rege apud hebræos, intelligi potest ex lib. *I Reg. cap. xx*, ubi David, qui tunc dux militiæ erat, sedere solum se dicit de more in mensa juxta regem; et ibidem dicitur Abner, qui erat etiam princeps militiæ, sedisse in mensa ad latum Saul regis.

8. OCULI MEI AD FIDELES TERRÆ, UT SEDEANT MECUM: AMBULANS IN VIA IMMACULATA, HIC MIHI MINISTRABAT.

Explosis detractoribus, superbis et avaris a fa-

Principe
dela erat
puniro
debet.

Ministri
principum,
et quales
esse de-
beant?

militaritate et ministerio suo; David, adjungit eligere se fuisse solum fideles et probos; hæc enim duo præcipue requiruntur in bonis ministris, ut fideles sint domino suo, et probi ad propriam et aliorum salutem. Sepe a principibus ministri retineantur, et chari habentur, quia fideles sunt, quamvis alioqui impuri, et scelesti, et se ipsos perdant propria culpa, et alios malo exemplo; sed S. David non solum fideles sibi ministros querebat, sed etiam omni ex parte innocentes et probos, ac sibi per omnia similes. Ait igitur: « Oculi mei ad fideles terre, » id est, oculi mei querebant et investigabant fideles, qui erant in terra, sive ad eos quos tales noveram, benigne respiciebam, eosque eligebam, « ut sederent mecum » in mensa, ut domestici et familiares. « Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat, » id est, si quis erat in civitate, vel in regno meo non solum fidelis, sed etiam perfecte conversans, innocenter vivens, immaculatis moribus vitam ducens, is mihi præcipuus minister erat.

Vers. 9. 9. NON HABITABIT IN MEDIO DOMUS MEÆ, QUI FACIT SUPERBIAM: QUI LOQUITUR INIQUA, NON DIXIT IN CONSEQUU OCULOS MEORUM.

Supra eos detestatus est, qui superbo oculo arrogantiam ostendebant: hic jam detestatur eos, qui manibus superbi sunt, id est, qui superbe alios opprimunt; sic etiam supra reprehendit eos, qui detrahebant secreto proximo suo, nunc reprehendit, et a suo consortio rejicit eos, qui loquuntur mendacia ad fallendos quoscumque homines. « Non habitabit in medio domus meæ, » id est, non erit inter intimos familiares meos, « qui facit superbiam, » id est, qui facit opera superba: qui superbe insultat aliis, vel opprimit alios. « Qui loquitur iniqua, » id est mendacia, quibus injuste alios fallat sive in commerciis,

sive in aliis negotiis; « non direxit in conspectu oculorum meorum, » id est, non placuit oculis meis, sive non direxit cursum desiderii sui, non prosperatus est eorum me: non enim invenit gratiam in oculis meis. In hebreo pro *superbia*, *dotus* legitur. Sic enim verit̄ S. Hieronymus: *Non habitabit in medio domus mea faciens dotum*. Sed Septuaginta viri non videntur legisse *דָּוֹת*, quæ vox significat *dotum*, sed *דָּוָה*, quæ significat *alta*, sive *excelsa*, nisi forte ipsum *remiah* deduxerint a verbo *דָּוָה*, quod significat *exaltari*, et ideo verterint *superbiam*.

10. IN MATUTINO INTERFICIEBAM OMNES PECCATORES TERRE, UT DISPERDEREM DE CIVITATE DOMINI OMNES OPERANTES INIQUITATEM.

Concludit Psalmum, demonstrans zelum suum in purganda civitate Domini, in qua purgatione faciebat misericordiam erga bonos cives, quos liberabat ab oppressionibus et scandalis iniquorum; et judicium erga malos, quos meritis penis afficiebat. « In matutino, » id est, matute, celeriter, antequam mala radicarentur, « interficiebam omnes peccatores terre, » eos videlicet, qui morte digni erant, et quibus vita concedi non poterat sine periculo innocentium. Id autem faciebam, « ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem, » id est, ut civitati sanctæ et pacificæ pacem suam, et tranquillitatem restituere, exturbatis inde omnibus perturbatoribus. Hæc omnia, quæ dicta sunt in persona Davidis, aptius conveniunt Christo regi, ac præsertim hic ultimus versiculus: David enim conabatur perdere de civitate Domini omnes operantes iniquitatem; sed non poterat, nec potuit unquam. Christus autem in matutino futuri sæculi vere et proprie disperdet omnes operantes iniquitatem, et deinceps civitas sancta Jerusalem cælestis erit secundum nomen suum « visio pacis. »

PSALMUS CII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Oratio pauperis, cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam.

2. Domine, exaudi orationem meam: et clamor meus ad te veniat.

3. Non avertas faciem tuam a me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.

4. Quia defecerunt sicut fumus dies mei: et ossa mea sicut cremum aruerunt.

V. s. n. — Oratio pauperis, quando sollicitus fuerit, et coram Domino [h. in conspectu Domini] fuderit eloquium suum.

Domine, audi [al. exaudi] orationem meam, et clamor meus [h. deprecatione mea] ad te veniat, ne abscondas faciem tuam a me.

In die tribulationis meæ inclina ad me aurem tuam: in quacumque die invocavero, velociter [h. festina] exaudi me.

Quoniam consumpti sunt sicut fumus dies mei, et ossa mea quasi frixa contabuerunt.

5. Percussus sum ut fœnum, et aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

6. A voce gemitus mei adhesit os meum carni meæ.

7. Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio.

8. Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.

9. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: et qui laudabant me, adversum me jurabant.

10. Quia cinerem tanquam panem manducaham, et potum meum cum fletu misciebam:

11. A facie iræ et indignationis tuæ, quia elevans allisisti me.

12. Dies mei sicut umbra declinaverunt, et ego sicut fœnum arui.

13. Tu autem, Domine, in æternum permanes: et memoriale tuum in generationem et generationem.

14. Tu exurgens miseraberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.

15. Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et terræ ejus miserebuntur.

16. Et timebunt gentes nomen tuum, Domine, et omnes reges terræ gloriam tuam.

17. Quia edificavit Dominus Sion: et videbitur in gloria sua.

18. Respexit in orationem humilium, et non sprevit precem eorum.

19. Scribatur hæc in generatione altera, et populus qui creabitur laudabit Dominum.

20. Quia prospexit de excelsa sancto suo: Dominus de cælo in terram aspexit:

21. Ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum.

22. Ut annuntiet in Sion nomen Domini, et laudem ejus in Jerusalem:

23. In conveniendo populus in unum, et reges ut serviant Domino.

24. Respondit ei in via virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi.

25. Ne revoces me in dimidio dierum meorum: in generationem et generationem anni tui.

26. Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli.

27. Ipsi peribunt, tu autem permanes: et omnes sicut vestimentum veterascent;

Percussus est quasi fœnum et arefactum est cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.

Assimilatus sum pellicano deserti: factus sum quasi bubo solitudinis.

Vigilavi, et fui sicut avis solitaria super tectum.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei: exsultantes [h. insultantes mihi] per me jurabant.

Quia cinerem sicut panem comedi, et potum meum cum fletu miscui:

A facie indignationis tuæ et iræ tuæ: quia levasti [al. elevasti] me, et allisisti me.

Dies mei quasi umbra inclinati sunt, et ego quasi fœnum arui.

Tu autem, Domine, in æternum permanes, et memoriale tuum in generatione et generatione.

Tu suscitans [h. surgens] miseraberis Sion: quia tempus [al. add. est] ut miserearis ejus, quoniam venit tempus [h. conductum].

Quoniam placitos fecerunt servi tui lapides ejus, et pulverem ejus miserabilem [al. mirabilem].

Et timebunt gentes nomen Domini, et universi reges terræ gloriam tuam.

Quia edificavit Dominus Sion: apparuit in gloria sua.

Respexit ad orationem vacui [h. effossi], et non desepxit orationem eorum.

Scribatur hoc in generatione novissima, et populus qui creabitur, laudabit Dominum.

Quoniam prospexit de excelsa sanctuario suo: Dominus de cælo terram contemplatus est:

Ut audiret gemitum vincti, ut solveret filios mortis.

Ut narretur in Sion nomen Domini, et laudatio ejus in Jerusalem:

Cum congregati fuerint populi simul, et regna ut serviant Domino.

Afflixit in via fortitudinem meam: abbreviavit dies meos.

Dicam, Deus meus, ne rapias me in medio dierum meorum: in generatione generationum anni tui.

A principio terram fundasti, et opus manuum tuarum cæli.

Ipsi peribunt, tu autem stabis, et omnes quasi vestimentum atterentur, quasi pallium

Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur. [h. *vestimentum*] mutabis eos, et mutabuntur.

28. Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. Tu autem ipse [al. add. *es*], et anni tui non deficient.

29. Filii servorum tuorum habitabunt, et semen eorum ante faciem tuam [al. *eorum*] perseverabit [h. *dirigetur*]. Filii servorum tuorum habitabunt, et semen eorum ante faciem tuam [al. *eorum*] perseverabit [h. *dirigetur*].

Argumentum. — e Inscriptionem qui praeposuit, non valet qua occasione factum sit carmen, sed qua occasione illo aliquis uti possit, indicare. Scriptum est autem non primo post reditum de exilio tempore, ut plerisque visum est, sed ipso in exilio (cf. vers. 14 seqq., imprimis 20 seqq. 29), et quidem sub exilii fine (vers. 14). Strophae tres, quarum prima, vers. 9-13, vatis erumnas describit; altera, 13-23, spem exprimit, fore ut populum suum Jova de exilio revocet, urbem sanctam cum templo restituat; tertia, 24-29, querelas primae strophae repetit, mox vero spem liberationis redintegrat considerata Dei perpetuitate. a Maurer.

1. Preces afflicti *alicujus*, cum conficitur *tristitia*, et coram Jova effundit querelam *suam*.
2. Jova, audi preces meas, et vociferatio mea ad te veniat.
3. Ne occultes faciem tuam a me die, *quo* angustia mihi est; inclina ad me aurem tuam die, quo clamo; propere exaudi me.
4. Nam evanuerunt ut fumus dies mei, et ossa mea (robur corporis) ut torris combusta sunt.
5. Percussus est ut herba (sole adusta) et exaruit cor meum, nam obliviscor (ita ut obliviscar) comedere panem meum.
6. Prae voce gemitus mei adherent ossa mea carni meae.
7. Similis sum pelicano deserti, sum ut noctua ruinarum (in ruinis degens).
8. Insomnis sum, et sum ut passer solitarius in tecto.
9. Quotidie probris afficiunt me hostes mei; insani mei (sævi mei) *adversarii* per me jurant.
10. Nam cinerem instar panis comedo, et potum meum flelu meo misceo,
11. Propter indignationem tuam et iram tuam; nam sustulisti me (velut turbine) et projecisti me.
12. Dies mei *sunt* ut umbra inclinans, et ego sicut herba exaresco.
13. Tu vero, Jova, in æternum solio insides (regnas), et memoria tua *manet* per omnes ætates.
14. Tu exsurges, miseraberis Sionis; Nam tempus (peropus) *est*, ut miseraris illius, quia venit (adest) tempus *constitutum*.
15. Nam delectantur servi (cultores) tui lapidibus illius (Sionis), et pulveris ejus miserentur (cum dolore recordantur).

16. Et (si id facias) timebunt (colent) populi nomen Jovæ, et omnes reges terræ majestatem tuam,
17. Cum ædifica verit Jova Signem, et apparuerit in majestate sua;
18. *Cum* verterit se ad orationem nudi (inopis), nec orationem eorum contempserit.
19. Scribatur hoc (Sionis restitutio) generationi posteræ, et populus creatus (tum temporis natus) laudet Jovam.
20. Nam prospectat de altitudine sua sancta, Jova de cœlis in terram despicit,
21. Ut audiat gemitum vineti (captivorum), vinculis solvat filios mortis (morti destinatos),
22. *ita*, ut enarrent in Sione nomen Jovæ, et laudes ejus Hierosolymis,
23. Cum congregabunt se populi una, et regna ad colendum Jovam.
24. Depressit (consumpsit) in via vires meas (Jova), decurtavit dies meos.
25. Dico: Deus mi, ne auferas me in medio dierum meorum, *tu, cujus* per omnes ætates *permanent* anni.
26. Olim terram fundasti, et opus manuum tuarum *sunt* cœli.
27. Illa (cœlum et terra) interilunt, tu vero stabis; et omnia illa instar vestis veterascent, instar vestimenti mutabis ea, et mutabuntur.
28. Tu vero ipse idem es, et anni tui non absolvuntur.
29. Filii servorum tuorum habitabunt, et semen eorum coram te consistet.

NOTÆ.

Vers. 3. Vel cum tertio hemistichio junge *die, quo clamo*. — Vers. 4. *Ut fumus*: ☐ nonnunquam similitudinis nota. Alii codd. legunt ☐. *Torris*, propr. *ardor*; Ewaldus, *focus*; alii, *materia ignis*. — Vers. 6. *Carui*: alii, *cuti*, puta ob macritudinem. — Vers. 8. *Passer*, puta amissam feminam aut pullos querens. Alii, *ut avis* (in genere) *solitaria*, puta bubo. — Vers. 9. *Jurant*, meum sumunt exemplum, si quid mali impreari voluit, dicentes: Accidat mihi, quod Judæis, si fallo. Alius, *qui laudabant me olim, nunc in me conjurant*. — Vers. 10. Luctus et fletus pro victu mihi sunt. — Vers. 11. Vel, propter... *tuam postquam* (vel *quâ*) *extulisti me ad altum felicitatis fastigium, nunc in extremam miseriam me dejecisti*. — Vers. 12. *Inclinans*, evanescere incipiens, ut umbra vespertina. — Vers. 14. *Constitutum*, promissum a prophetis; de Cyri ætate dictum. — Vers. 17-18. *Cum ædificaverit*, etc. Maurer, *sane ædificabit*, etc. Alii, *nam jam ædificavit*, etc., propheticè dictum, et ita deinceps. — Vers. 24. *In via*, puta exilio, ait Aben-Esra; alii: in medio vite meae cursu. *Meus*: ita Keri. Si vires ejus scripsit vates, de toto populo cogitavit. — Vers. 27. *Veterascent*, collabentur, gall. *s'èveront*. — Vers. 29. *Habitabunt*, scil. patriam terram; melius: coram te *Coram te*, i. e. quamdiu Jova permanebit: conf. locutiones *coram luna*, *coram sole*, Ps. lxxii, 5, 17, ut sensus sit: populus tuus nunquam peribit: ita Rosenmullerus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Oratio pauperis, cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam.

Hunc titulum habent omnes codices hebraici, graeci et latini: ex quo titulo habetur argumentum Psalmi. Est enim hic Psalmus formula quedam orandi, qua uti poterit unusquisque pauper et afflictus, cum valde anxius fuerit, et effundere voluerit precem suam ad Deum. S. Augustinus et S. Gregorius per pauperem, hoc loco intelligunt Christum, qui partim in sua persona, partim in persona corporis sui loquatur, eo modo, quo caput loqui solet pro toto corpore. Theodoretus et Eulymus per pauperem intelligunt populum captivum in Babylone, et petentem liberationem a captivitate. Alii volunt, pauperem, qui in hoc titulo ponitur, fuisse sanctum aliquem virum, qui anxiosus pro liberatione populi, qualis fuit Daniel. Et quidem ad hos omnes accommodari possunt verba Psalmi: sed tamen Propheta generatim instruere voluisse videtur omnes oratores in afflictione positos; non enim ait: «Oratio pauperis ejusdem cum anxietate.» sed, «oratio pauperis, cum anxietate fuerit.» Et hoc videtur sensisse S. Hieronymus, qui in Commentario scribit, Prophetam loqui in persona peccatoris. Vere enim nullus est pauperior et miserior eo qui indiget gratia Dei. Unde et Ecclesia hunc Psalmum numerat inter septem penitentiales. Hic igitur erit sensus tituli: Oratio pauperis, cum anxius fuerit, id est. Hic Psalmus docet formam orationis, qua uti poterit omnis pauper, ac praecipue is, qui obmissa peccata, debitor est decem millium talentorum, et non habens unde reddat, anxius stimulante conscientia, timens iudicia Dei, anhelans ad reconciliationem. «Et in conspectu Domini effuderit precem suam.» id est. hac formula orandi uti debet pauper anxius, non quocumque tempore, neque apud quemcumque iudicem: sed cum in conspectu Domini Dei, supremi iudicis et Patris omnium, effundere voluerit ex vase cordis contriti et humiliati cum abundantia fletu precem suam, vel, ut habetur in hebraeo, עֲלֹקִימָא suam.

Nullus est miserior eo, qui indiget gratia Dei.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE, EXAUDI ORATIONEM MEAM: ET CLAMOR MEUS AD TE VENIAT.

Hunc versiculum assidue pronuntiat Ecclesia tanquam preparationem ad reliquas petitiones; didicit enim ex Propheta petendam esse a Deo audientiam, antequam petitiones particulares explicerent, non quod Deus quasi ad alia intentus egeat excitari ad audiendum, sed quia nos egeamus ut Deus det nobis spiritum precum, imo «spiritus ejus sit, qui postulet pro nobis gemibus inenarrabilibus,» ut habetur Rom. cap. viii, id est, faciat nos clamare et postulare cum inenarrabili gemitu. «Domine, inquit, exaudi orationem meam,» id est, fac me sic orare, ut dignus sim exaudiri. Et rursus idem repetit ad indicandum affectum: «Et clamor meus ad te veniat,» id est, fac me sic orare, ut oratio mea sit vehementis clamor cordis, et ita vehementis et acensus, ut non deficiat in via, sed ad te, qui in altissimo throno sedes, quamvis profecta ex imo profundo, tandem perveniat. Multa sunt enim, quae impediunt ne oratio nubes penetret, ut sunt defectus fidei, fiducia, humilitatis, desiderii et similia. Itaque petit gratiam bene orandi, hoc est, apte ad impetrandum.

2. NON AVERTAS FACIEM TUAM A ME: IN QUACUMQUE DIE TRIBULOR, INCLINA AD ME AUREM TUAM.

3. IN QUACUMQUE DIE INVOCAVERO TE, VELOCITER EXAUDI ME.

Haec est prima et principalis petitio pauperis tribulati, sive peccatoris penitentis: «Nemo enim potest corrigere, quem Deus desuperit,» ut dicit Sapiens Eccli. cap. vii. Et prima gratia, et fons gratiarum est respectus Dei; ideo iste primus omnium petit respici a Deo, quasi dicat: «Non avertas faciem tuam a me,» quantumvis frigidus et turpis sim; et si non provocat te ad me respiciendum imago tua, quoniam fecisti eam, provocet misericordia tua, quia quo turpior sum, eo miserior et miserabilior sum, et nisi me respexeris, nunquam ego ad te respiciendum converterar, sed quotidie magis ac magis in peccatis itabescam, et semper foedior ac turpior fiam. Itaque qui haec dicit, jam cepit respici a Deo, sed a Deo adhuc subtrato et subinde faciem avertente: ideo gustata utemque gratia luminis, et respectus Dei, clamat: «Non avertas faciem tuam a me, ne projicias me a facie tua;» perforce quo copisti, convertens te ad me, ut ego perfecte converterar ad te. «In quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.» Haec est altera petitio, sed consequens ad primam: nam ex respectu vultus Dei, incipit homo agnoscere turpitudinem et nuditatem, ac per hoc veram paupertatem suam. Inde incipit affligi et tribulari, et medium supremum, qui dives est in misericordia, invocare. Scit enim a Deo cor contritum et spiritum contribulatum nunquam despicit. Alii igitur confitentur: «In quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam,» id est, quandoque ex respectu gratiae tuae spiritum contribulatum gero, et inde clamo ad

Prima gratia est respectus Dei.

te, peto ut benigne exaudias me. Et idipsum explicans addit: «In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me,» id est, quandoque tribulor, et ex tribulatione invoco te medicum omnipotentem, exaudi me, et quidem velociter, ne, si forte tardaveris, non invenias quem sanes.

4. QUIA DEFEGERUNT SICUT FUMUS DIES MEI, ET OSSA MEA SICUT CREMIUM ARUERUNT.

Reddit rationem cur dixerit, «velociter exaudi me.» Ratio enim est, quia vita humana velocissime tendit ad interitum, et ideo nisi peccati vulnus velociter curetur, periculum est ne plaga incurabilis fiat. «Quia defecerunt sicut fumus dies mei,» id est, tempus vitae meae hucusque transactum, velocissime praeterit instar fumi, qui, quamvis in magnam molem intumescendo excreseat, tamen subito dispergitur et evanescit in auram; et sine dubio sic transibit, id quod superest, «et ossa mea,» quae sunt quasi columna totius corporis, brevissimo tempore «aruerunt,» ac per hoc debilitata sunt, ut brevi ruinae minentur. Per cremium intelligitur lignum, seu virgillum aridum, quod facile cremari potest, ut S. Hieronymus docet in Commentario ad cap. x Osee; vel, ut alii volunt, lignum semistum, ac fere crematum; utrumque autem fragile est ac debile, ut pondus superpositum diu susinere non possit. S. Augustinus legit, ossa mea sicut in frivario confusa sunt, quam lectionem invenimus in editione antiqua Romana. S. Hieronymus ex hebraeo verit, ossa mea, quasi frivaria contabuerunt. Vox hebraica נֶסֶקֶד non habetur, nisi hoc loco; ideo unusquisque pro suo arbitrio eam interpretatur. Septuaginta verterunt, ossa mea sicut in frivario confusa sunt. Possunt haec referri etiam ad deplorandum tempus in peccatis misere consumptum, ut sensus sit: «Dies mei,» in quibus videlicet voluntatem meam faciebam, et quos pro arbitrio, sine timore Dei, in voluptatibus consumebam, illi, inquam, «dies defecerunt sicut fumus,» qui tenebriosis et brevissimi fuerunt, neque ullum sui vestigium reliquerunt. «Et ossa mea,» id est, fundamenta et quasi columnae prosperitatis meae, sicut cremium aruerunt: «citissime enim transit omnis mundana felicitas, neque aliquid post se relinquit, nisi tetrum odorem quasi rei concrematae, aut frivae, malam videlicet famam et nominis execrationem.

Non transibit in frivario felicitas.

5. PERCUSsus SUM UT FENUM, ET ARUIT COR MEUM, QUIA OBLATUS SUM COMEDERE PANEM MEUM.

Pergit deplorare statum suum praeteritum, ac dicit: «Percussus sum ut fenum,» id est, a sole prosperitatis mundanae percussus sum, «ut fenum,» quod facillime exarescit; «et aruit cor meum,» quia occupatus in curis hujus mundi, oblitus sum comedere panem meum, panem vi-

delicet veritatis aeternae, qui proprie panis noster est, non communis cum bestis: nam cibis corporalis non est proprie panis noster. Verissima sententia, et ab his qui prosperitate fruntur, assidue consideranda; nisi enim qui in prosperitate sunt, sub umbra alarum Dei commorentur, vel inbre divinae gratiae continuo perfundantur, fieri non potest quin ut fenum percutiantur, et cor eorum nauseans ad caelestem panem, non penitus exarescat. «Videte, ait Dominus Luc. xxi, ne graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis ejus vitae;» qui enim tales sunt, obliviscuntur comedere panem verum, et ab omni devotiois gratia aridi fiunt.

6. A VOCE GEMITUS MEI, ADHESIT OS MEUM CARNI MEAE.

Explicat nunc dolorem vitae praeteritae, et fructus dignos penitentiae; quemadmodum enim ante virebat caro in deliciis, et arecebat cor oblitum comedere panem suum: ita nunc e contrario «a voce gemitus sui,» id est, a continuo fletu, obliviscitur caro comedere panem suum, et sic «adhaerent ossa carni,» id est, pelli suae; accipitur enim hoc loco caro pro pelle, ut S. Hieronymus admonet. Itaque commendatur hoc loco fletus et jejunia, quae verae penitentiae fructus et signa sunt.

7. SIMILIS FACTUS SUM PELICANO SOLITUDINIS; FACTUS SUM SICUT NYCTICORAX IN DOMICILIO.

8. VIGILAVI, ET FACTUS SUM SICUT PASSER SOLITARIUS IN TECTO.

Addit ad fletum et jejunia solitudinem et vigilias, quae propria sunt vere penitentium; nisi enim quis a frequentia hominum ad tempus se subducat, et serio vigilans recogitet magnitudinem et multitudinem peccatorum suorum, vix fieri potest ut ea digne deficiat. Tres avae commemorat Propheta, quibus penitentem similem facit. Pelicanus, alias onocrotalus, avis est in solitudine degens; nycticorax, alias noctua, sive bubo, degit in domibus dirutis, sive in parietibus tecto carentibus: et quod nos legimus, in domicilio, suppleendum est, diruto. Sic enim habetur in textu hebraico. S. Augustinus legit, in parietibus, et explicat, in dirutis, ubi muri stant sine habitatore. Passer solitarius habitat quidem in domibus, sed in parte domus suprema, ut magis supra domos, quam in domibus habitare dicendum sit. In graeco habetur τὸ ὑψιστον. Notat S. Hieronymus in epist. ad Suman et Fretellum, in Palestina et in Aegypto non esse in usu tecta acuminata, sed plana, quae etiam solaria dicuntur, in quibus frequenter conveniunt homines ad fabulandum, apriandum et convescendum, proinde idem esse in domate et in tecto, quia quod Romanis est tectum, Palaestinis est domus; et quod dicitur Matth. x: «Pradicate super tecta,» intelligendum esse de ejusmodi solaris, sive domatibus; ut etiam quod di-

Vers. 6.

Vers. 7.

Vers. 8.

Vers. 5.

Vers. 16. 16. ET TIMEBUNT GENTES NOMEN TUUM, DOMINE, ET OMNES REGES TERRÆ GLORIAM TUAM.

Ex hoc loco intelligimus, minus recte exponi hunc Psalmum ab his, qui docent in versiculis præcedentibus prædici reversionem Judæorum ex captivitate Babylonica, et reedificationem Jerusalem eversæ a rege Nabuchodonosore; non enim tunc omnes gentes terre timerunt nomen Dei, neque omnes reges gloriam ejus. Siquidem hæc adventui et glorificationi Messie reservabantur, et ut prædictum fuit, sic et adimpletum fuisse constat. Ait igitur: « Et timebunt gentes, » id est, et tunc cum ædificabitur nova Sion, gentiles convertentur, et timebunt timore sancto, piaque veneratione « nomen tuum, Domine, » Jesu Christe, « et omnes reges terre » pariter convertentur, et timebunt « gloriam tuam, » id est, majestatem tuam, et Regis regum, et Principis regum terre sedentis ad dexteram Patris, donec subjiciantur sub scabellum pedum omnium inimici tui, et postea venturi iudicii omnium vivorum et mortuorum, et redditori singulis secundum opera ipsorum.

Vers. 17. 17. QUIA EDIFICAVIT DOMINUS SION, ET VIDEBITUR IN GLORIA SUA.

Ecce cur timebunt omnes gentes et omnes reges gloriam Christi: « Quoniam ædificavit Sion, » id est, in presenti, invisibilis licet et repugnantibus gentibus et regibus, ædificavit Ecclesiam suam, « adversus quam porte inferi non prevalebunt, » *Matth.* cap. xvi; et in futuro « videbitur in gloria sua, » quando veniet cum omnibus angelis, in nubibus caeli, cum potestate magna judicare sæculum. Quando cepit ædificare Sion, visus est in humilitate sua, dicente Isaiæ cap. lxi: « Vidimus eum, et non erat ei species; » sed quando veniet judicare, tum plane videbitur in gloria sua.

Vers. 18. 18. RESPEXIT IN ORATIONEM HUMILIUM, ET NON SPREVIIT PRECES EORUM.

Hæc referuntur ab aliquibus ad preces sanctorum Prophetarum et piorum virorum Testamenti Veteris, qui expectabant adventum Messie; sed fortasse rectius sentiunt, qui referunt ad preces sanctorum Martyrum, qui dicunt in *Apec.* cap. vi: « Usquequo, Domine, non iudicas et non vindicas sanguinem nostrum de his qui sunt in terra? » Videbitur ergo Filius Dei in gloria sua, quia respexit in orationem omnium martyrum, aliorumque piorum servorum suorum, et non sprevit preces eorum, et ideo veniet iudicaturus et vindicaturus sanguinem eorum de his qui sunt in terra. Hæc expositio melius connectit verba Psalmi; nam secundum priorem expositionem, presens versiculus reddit rationem verborum illorum: « Tu exsurgens miseraberis, Sion, » quæ habentur in vers. 14; at secundum expositionem posteriorem reddit rationem verborum,

quæ habentur in versiculo proxime præcedenti, imo in secunda parte versiculi, videlicet: « Et videbitur in gloria sua. »

19. SCRIBANTUR HÆC IN GENERATIONE ALTERA, ET POPULUS QUI CREABITUR, LAUDABIT DOMINUM.

Ne Judæi sibi tribuerent hanc prophetiam, et ne forte intelligerentur quæ supradicta sunt de solutione captivitatis Babylonicæ, et ædificatione Jerusalem terrene; placuit Spiritui Sancto disertis verbis admonere, quod postea scripsit S. Petrus in *Epist.* I, cap. 1: « Prophete de futura in vobis gratia prophetaverunt; » et infra: « Quibus revelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc annuntiata sunt vobis per eos qui evangelizaverunt vobis. » Ait igitur Spiritus Sanctus per os David: « Scribantur hæc in generatione altera, » id est, notentur hæc mysteria pro generatione olim futura; dicitur enim *in generatione altera, pro in generationem alteram, et: γένεα ἕτερα*, ut habetur in græco; vel *pro generationi alteri, sive ad generationem alteram*, ut verti potest ex hebræo. Neque nullum refert, quod in hebræo et græco habetur in numero singulari, *scribatur hoc*; nam idem omnino est sensus. « Et populus qui creabitur, » id est, populus qui erit futuris temporibus, « laudabit Dominum, » cum viderit impleta quæ tanto antea prædicta sunt. Fortasse etiam, ut notat S. Augustinus, insinuat per populum qui creabitur, nova creatura, de qua dicit Apostolus *ad Gal.* vi: « In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura; » et *ad Ephes.* ii: « Creati in Christo Jesu in operibus bonis. »

20. QUIA PROSPEXIT DE EXCELSO SANCTO SUO; ET DOMINUS DE COELO IN TERRAM ASPEXIT.

Hæc est ratio cur populus Novi Testamenti laudabit Dominum, quia Dominus de excelsa sanctuario suo dignatus est aspicere vallem nostræ miserie, id est, de coelo in terram aspexit, non otioso intuitu, sed, ut de excelsa fieret humilis, et in terris videretur, et cum hominibus versaretur.

21. UT AUDIRET GEMITUS COMPEDITORUM, UT SOLVERET FILIOS INTEREMPTORUM.

Cur autem Dominus excelsus usque ad terram humiliaretur, ea causa fuit, ut de proximo « audiret gemitus compeditorum, » quos princeps hujus mundi captivos fecerat, et compeditos retinebat, et ut auditu gemitu solveret eos, liberosque dimitteret. Quod impletum fuisse in suo adventu, Dominus testatus est *Luc.* iv. In hebræo, pro *compeditorum*, habetur *vinceti*: ut *audiret gemitus vinceti*; sed idem est sensus. Pro *filios interemptorum*, habetur in hebræo *filios mortis*, id est, homines ad mortem damnatos: quomodo etiam habetur in *Psalm.* lxxviii, ubi nos legimus, *filios mortificationum*; sed, ut eo loco diximus Septua-

ginta Interpretes per *filios mortis* intellexerunt in his locis, *filios parentum occisorum*. Potest etiam fieri ut Septuaginta in hebraico suo textu habuerint *interemptorum*, quod per unius litteræ mutationem fieri potuit. Porro per *compeditos*, hoc loco, intelligimus homines opera diaboli alligatos propriis concupiscentiis, et gementes sub jugo passionum suarum. Per *filios interemptorum*, intelligimus filios veteres Adami et Evæ, qui fuerunt primi occisi ab astutia serpentis; nam, ut dicitur *Gen.* ii: « Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum; » et Dominus in Evangelio de diabolo dicit, *Joan.* iv: « Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit. »

Vers. 22. 22. UT ANNUNTIET IN SION NOMEN DOMINI, ET LAUDEM EJUS IN IERUSALEM.

Venit Dominus solve re compeditos, et eruere de potestate tenebrarum, « ut annuntiet in Sion nomen Domini, » id est, ut conversi ad Deum vitam et verum, glorificent nomen Domini in spirituali Sion, quæ est Ecclesia; quod idem repetit, dicens, « et laudem ejus, » supple annuntiet « in Jerusalem, » laudantes et benedicentes Deum, gratiasque agentes pro tam insigni beneficio in Ecclesia catholica, quæ est nova Jerusalem. Exponit hoc S. Petrus in I *Epist.* cap. ii, ubi dicit: « Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis; ut virtutes annuntietis ejus, qui vos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum. »

Vers. 23. 23. IN CONVENIENDO POPULOS IN UNUM, ET REGES, UT SERVIANT DOMINO.

Explicat tempus, quo liberati a potestate tenebrarum laudare debeant nomen Domini. « In conveniendo, inquit, populos in unum, » id est, quando populi nationum, qui antea divisi erant ambulantes post varios deos, convenient in unum, et efficiantur unum corpus, et erit eis unus Spiritus, unus Deus, una fides, unum baptisma, imo etiam per charitatem erunt cor unum et anima una; quando non solum populi, sed etiam reges eorum convenient in unum corpus Ecclesie, ut et ipsi serviant Domino. In hebræo habetur *regna*, et sic legit etiam S. Augustinus; tamen in græco habetur *reges*, et sic legitur in *Commentario* S. Hieronymus, S. Gregorius, et alii. Sensus est idem; nam cum dicitur, *regna serviant Domino*, sensus est: Reges cum populis serviant Domino. Fortasse etiam Septuaginta legerunt *טַרְכִיבֵי*, *reges*, non *מַלְכֵי*, *regna*.

Vers. 24. 24. RESPONDIT EI IN VIA VIRTUTIS SUÆ, PAUCITATEM DIERUM MEORUM NUNTIA MIHI.

Hic versiculus obscurissimus est, quoad verba et quoad sensum. S. Hieronymus ex hebræo versiculi, *affixit in via fortitudinem meam*. Sed facile est videre rationem diversitatis; nam vox hebræa deducitur a verbo *קָנָה* *hānech*, quod et respon-

dere et affigi significat, ac per hoc si legatur cum puncto in secunda littera, ut legit S. Hieronymus, significabit *affixit*; si legatur sine puncto, ut legerunt Septuaginta Interpretes, significabit *respondit*. Sic etiam illud, *טַרְכִיבֵי*, si legatur cum *iod*, ut legit S. Hieronymus, significat *fortitudo mea*; si legatur cum *vau*, *טַרְכִיבֵי*, ut legerunt Septuaginta, significat *fortitudo ejus*, sive *virtutis ejus*. Neque refert, si veritas, in *via virtutis ejus*, sive in *via virtutem ejus*, quia nomina hebræorum non declinantur per casus. Itaque recta est nostra lectio: « Respondit ei in via virtutis suæ; » sed difficile est judicare cum quo nomine conjungatur verbum *respondit*. S. Hieronymus in *Commentario* scribit sensum esse: « Respondit Dominus ad Jerusalem. » S. Augustinus contra vult sensum esse: *Respondit Jerusalem ad Dominum*. Euthymius dicit, *respondisse pauperem*, de quo in titulo Psalmi. Quid si addamus quædam expositionem, et dicamus respondisse Prophetam ad eum, qui imperavit illi, ut scriberet hæc in generationem alteram? Videtur enim hæc esse contextio horum versiculorum: *Dicit Dominus Propheta: Scribantur hæc in generationem alteram, et populus qui creabitur, laudabit Dominum*, etc. Respondit *ei* *Propheta in via virtutis suæ*, id est, in flore ætatis suæ, cum esset in via vite suæ robustissimus. « Paucitatem dierum meorum nuntia mihi, » id est, fac ut intelligam et serio mihi persuadeam, paucos fore dies vite mee, ne forte deceptus hoc flore ætatis, arbitrer me longissimam vitam habiturum, et rapiar hinc, quando minus cogito, immaturus et imparatus, et non pertineam ad populum, qui creabitur, et qui perpetuo te laudabit in caelisi Jerusalem.

25. NE REVOCES ME IN DIMIDIO DIERUM MEORUM: IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM ANNI TUI.

Dimidia pars hujus versiculi pertinet ad versiculum superiore; quia enim dixerat: « Paucitatem dierum meorum nuntia mihi; » addit orans: « Ne revoces me in dimidio dierum meorum, » id est, ne revoces me de curricula vite in medio cursu, quando minus expecto mortem, quando nihil minus cogito, quando paratum me non invenies. In hebræo distinguuntur aliter isti versiculi; ideo S. Hieronymus vertit, *Dicam: Deus meus, ne rapias me in dimidio dierum meorum*. Sed illud, *dicam, Deus meus*, mutatis punctis, potest legi, *dic ad me*, et sic legerunt Septuaginta; et conjungentes cum superiore versiculo verterunt, *nuntia mihi*; neque ulla ratio est cur non sequamur distinctionem et lectionem græcam et latinam, cum eam optime ferant verba hebraica, demptis punctis quæ a Rabbiniis addita fuerunt. Quod sequitur: « In generationem et generationem anni tui, » ratio est cur æquum sit ut Deus hominem permittat tandiu